

БУКВАЛЬНИЙ – БУКВАЛІСТСЬКИЙ

Одні автори вживають прикметник *буквальний*, інші – *буквалістський* чи навіть *буквалістичний* зі значенням ‘створений за зразком будови відповідного слова чи словосполучення іншої мови, точний за формою, дослівний’. Чи можна використовувати всі ці прикметники в українській мові? Ні, не можна. Суперечить нормі *буквалістичний*, утворений подібно до російського *буквалістический*. Два інші прикметники розрізняються відтінками свого спільного значення та стилістичним забарвленням: *буквальний* означає “точний за формою, дослівний” і уживаний тоді, коли таку точність потрібно просто констатувати, а не оцінювати; *буквалістський* за значенням тісно пов’язаний із негативно забарвленим словом *буквалізм*, що виражає формальне слідування чому-небудь, сліпе копіювання оригіналу, тому він доречний там, де треба негативно оцінити дотримання зовнішньої форми в чомусь на шкоду суті.

Отже, значення відповідності чого-небудь оригіналові за формою прикметник *буквальний* передає нейтрально, а *буквалістський* – негативно.

Катерина Городенська

ВИКОРИСТОВУВАТИ – ВЖИВАТИ

У підручниках з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів можна прочитати такі настанови і завдання: *Правильно використовуйте наведені слова!; Для зв’язку речень у тексті використовуємо такі слова: тоді, спочатку, потім, цей, ці, він, вона, вони.*

Слово *використовувати* має значення «застосовувати, вживати що-небудь з користю, користуватися чимсь!» (СУМ, Т. II). *Використовують папір, фарби, землю, природні копалини, камінь, силу* тощо, тобто все те, від чого можна отримати певну користь, напр.: *О, хитра се штука, той князь! Використовувати силу чоловіка, висати його, мов спілу вишню, а кістку кинути геть!* (І. Франко); *Шістдесят п’ять*

гектарів ще стоять [необроблені]. А погода, дивись, яка! Кожну **погожу днину використовувати** треба (А. Головка); Сьогодні вимагає від нас навчитися правильно і раціонально **використовувати воду, ґрунти, природні копалини**. Від цього залежить майбутнє всього людства (З науково-популярної літератури).

Слово *уживати* (*вживати*) має значення «застосовувати що-небудь завжди, постійно або з певною метою» (СУМ, Т. X). Саме така семантика зумовлює лексичну сполучуваність: *уживати слова, речення, жести, звертання, антоніми, синоніми* тощо, напр.: *Вона [баба] **вживала старинні слова, яких діти не розуміли*** (М. Коцюбинський); *Не забуваймо народних прислів'їв і приказок. Частіше їх **вживаймо** і наша мова буде багатію і природною* (З науково-популярної літератури).

Частіше слово *уживати* поєднується зі словами на позначення їжі напоїв тощо і є синонімом до лексики *споживати*, напр.: *Чи то не маєш ваги, що змалку пили ми повітря Римських священних горбів та **сабінських маслин уживали?*** (М. Зеров).

Отже, авторам підручників радимо формулювати речення так: *Правильно **вживайте** наведені слова!*; *Для зв'язку речень у тексті **вживаємо** такі слова: тоді, спочатку, потім, цей, ці, він, вона, вони.*

Тетяна Коць

ДОКУМЕНТ ПОКАЗУЮТЬ, А НЕ ПРЕД'ЯВЛЯЮТЬ

Для багатьох, на жаль, стало звичним уживання дієслів *пред'являти / пред'явити* в словосполученнях на зразок *пред'являйте квитки, пред'явіть документи, пред'явити претензії до якості виконаної роботи, пред'являти високі вимоги до знань, пред'явити рахунок за надану послугу* і т.д., утворених подібно до російської мови. В українській мові ці дієслова в складі поданих словосполучень мають різні відповідники, пор.: ***предъявите** билет (документ) – **покажіть** квиток (документ); **предъявить** претензии к качеству*